

આ પરીક્ષા જ મને વેદના આપે છે

આપણી પરીક્ષા પદ્ધતિથી આપને સૌ નાખુશ છીએ. તેમાં સુધારા લાવવાના પ્રયત્નો વર્ષોથી આપણે કરીએ છીએ. પણ હજુ ધારી સફળતા મળી નથી. અનેકાનેક પ્રયત્નો છતાં જાણે કે આપણે જ્યાં હતા ત્યાં જ છીએ. આજના ટેકનોલોજીકલ યુગમાં પણ આપણે વિદ્યાર્થીનું સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છીએ. એવી સચોટ અને વિશ્વાસપાત્ર કોઈ પદ્ધતિ આજે પણ આપણે નથી શોધી શક્યા કે, જેનાથી તમામ વિદ્યાર્થીનું, તમામ ક્ષાએ તટસ્થ અને સર્વાંગી મૂલ્યાંકન કરી શકીએ. જેથી સમયાન્તરે આપણે પ્રયોગો કરતા રહીએ છીએ.

આજની પરીક્ષાને કારણે માત્ર શિક્ષણકારો જ દુઃખી છે એવું નથી. આજનો વિદ્યાર્થી અને વાલી પણ એટલો જ દુઃખી છે. માટે તો પરીક્ષા નજીક આવે ત્યારે કે પરિણામ આવે ત્યારે કેટલાક વિદ્યાર્થીઓ આત્મહત્યા કરે છે. આવી ઘટનાઓ માટે કોને દોષી સમજીશું ? વિદ્યાર્થીને , વાલીને, શિક્ષકને, પરીક્ષા લેનારને, જવાબવહી તપાસનારને , શિક્ષણના નિર્ણયો લેનારને કે શિક્ષણવિદોને ? પ્રશ્ન તો સરળ છે પણ તેનો જવાબ ખૂબ જ મુશ્કેલ છે. પરીક્ષાની અસર વિદ્યાર્થીઓના માનસ પર કેવી પડે છે તેનું એક ઉદાહરણ નવાઈ પમાડે તેવું મળ્યું છે. ધોરણ-૯ માં અંગ્રેજી માધ્યમમાં અભ્યાસ કરતી આસ્થા દીપકભાઈ પટેલે પરીક્ષા અંગેના પોતાના વિચારો વ્યક્ત કરતા બે કાવ્યો લખ્યા છે. તે અંગ્રેજી માધ્યમમાં ભણતી હોવાથી તેના કાવ્યો અંગ્રેજી ભાષામાં લખ્યા છે. આમ તો તે કવિયત્રી નથી, પણ પોતાના મનોભાવને આ રીતે તે ક્યારેક વ્યક્ત કરે છે. તેના મમ્મી-પપ્પા બન્ને પ્રતિષ્ઠિત ડોક્ટર છે, પોતે સારી ગણાતી શાળામાં અંગ્રેજી માધ્યમમાં અભ્યાસ કરે છે, આમ છતાં પણ તે પરીક્ષા માટે શું માને છે, તે વાંચીને સૌ શિક્ષણવિદો કે શિક્ષણના નિર્ણયો લેનારા કે શિક્ષણ આપનારા ચકરાવે ચડી જશે. મૂળ કાવ્યો અંગ્રેજીમાં છે તેનો ભાવાનુવાદ લેખકે કરેલ છે.

૧. જ્યારે પણ તે આવે છે, તે ઘડાકાભેર આવે છે.

હા, હું સંમત છું કે હું પરીક્ષાથી ગભરાઉં છું.

જો, પરીક્ષા જ ન હોય તો ! પરીક્ષા જેવો શબ્દ જ ન હોય તો !

આ પરીક્ષા જ મને વેદના આપે છે,

તેથી જ આવતી કાલના ભવિષ્ય માટે તેને અત્યારથી જ બંધ કરવી પડશે.

પરીક્ષા ગભરામણ સિવાય કશું જ નથી આપતી.

પરીક્ષા વગરની દુનિયા ખરેખર સર્વશ્રેષ્ઠ છે, તેમ હું સ્વીકારું છું.

તેથી, હું લોકોને પૂછું છું કે આ કારણથી તમે મને મદદ કરશો.?

આ ચક્રમાંથી બાળકોને બચાવવા પડશે.

યાદ રાખો કે , જો તમે દુખાવા વગરની જિંદગી માંગતા હોવ તો ,...

સમય થઈ ગયો છે, પરીક્ષાને દૂર કરવાનો !!

સમય થઈ ગયો છે પરીક્ષાને દૂર કરવાનો !!

૨.....

બાળકો તાવથી થથરે છે, જ્યારે પરીક્ષા નજીક આવે છે.
આંખો આંસુથી ભરાઈ જાય છે, આખું વરસ ધોવાઈ જાય છે,
મહેનત પહેલાં કરતા વધુ કરી હોય છતાં પણ.
જો તમે વધુ ગુણ મેળવવા ઈચ્છતા હોવ, ચિંતા વગર,
તો બાળકોને તેનાથી ગભરાવવા નહીં,
તેમને પ્રોત્સાહન અને સામર્થ્ય પૂરા પાડો,
જાઓ અને તારાઓ સુધી પહોંચી જાઓ, જીત તમારી છે.

ધોરણ-૯માં અભ્યાસ કરતી આ આસ્થાને તો હજુ બોર્ડની પરીક્ષાનો કોઈ અનુભવ થયો નથી. માત્ર શાળાકીય પરીક્ષાને આધારે તેણે લખેલા આ કાવ્યો બાળકોની મનોસ્થિતિ રજૂ કરે છે. જો આસ્થા જેવી શિક્ષિત કુટુંબની અને હોશિયાર બાળકોની આ વેદના હોય તો સામાન્ય બાળકોને શું થતું હશે તેની કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે. આ બે કાવ્યો આપણને પરીક્ષા માટે ઘણું ઘણું કહી જાય છે અને ચેલેન્જ સાથે શિખામણ આપે છે.. આપણે સૌએ હવે પરીક્ષા માટેના માત્ર પ્રયોગો ના કરતા કશુંક નક્કર કરવું પડશે. તમે કાવ્ય વાંચતા જ થથરવા લાગશો. તો વિચાર કરો કે, તેણીએ જ્યારે કાવ્ય લખ્યા હશે ત્યારે તેની માનસિક સ્થિતિ કેવી હશે ? તેના કેટલાક વાક્યો તો વારંવાર મનને ઢંઢોળે છે. જેમકે, ‘જ્યારે પણ તે આવે છે, તે ઘડાકાભેર આવે છે.’, ‘આ પરીક્ષા જ મને વેદના આપે છે’, ‘પરીક્ષા ગભરામણ સિવાય કશું જ નથી આપતી’, ‘પરીક્ષા વગરની દુનિયા ખરેખર સર્વશ્રેષ્ઠ છે’, ‘સમય થઈ ગયો છે, પરીક્ષાને દૂર કરવાનો’, ‘તેમને પ્રોત્સાહન અને સામર્થ્ય પૂરા પાડો’.

આપ તેના આ કાવ્યોને બે-ત્રણ વાર વાંચશો તો તેના મનની નજીક કદાચ પહોંચી શકશો. આ નાની બાળકી આપણા શિક્ષણતંત્રને ઘણું બધું કહી જાય છે. શું આપણે સાથે મળીને પરીક્ષાની ઘટનાને સુખદ ન બનાવી શકીએ. શું આપણે પરીક્ષા પદ્ધતિ એવી ન બનાવી શકીએ કે વિદ્યાર્થીઓ પરીક્ષાની હસતા મોઢે રાહ જોતા હોય, પરીક્ષાને તહેવારની જેમ જૂએ, પરીક્ષા આપવા માટે વારંવાર માંગણી કરે. જો આવું કશુંક કરી શકીશું તો કોઈ વિદ્યાર્થી ક્યારેય આપઘાત નહીં કરે અને આ આસ્થા જેવી બાળકોને પરીક્ષાનો ભય કે ડર નહીં લાગે. પરીક્ષાથી વેદના નહીં થાય.

કેટલાક લોકો માનતા હોય છે કે, પરીક્ષા દૂર કરવી જોઈએ. પણ તે યોગ્ય નથી. શરીરના કોઈ અંગમાં દુખાવો થતો હોય તો દુખાવાને દૂર કરવા તે અંગ દૂર ના કરાય. તેના સાચા ઉપચાર થકી તે દુખાવો દૂર કરવો જોઈએ. તેવી જ રીતે પરીક્ષા પદ્ધતિની ખામીને લઈને પરીક્ષા દૂર કરવી તે હિતાવહ નથી, પરીક્ષા પદ્ધતિમાં રહેલી ખામીઓ દૂર કરવી જોઈએ, પરીક્ષા દૂર કરવાથી નવી મુશીબતો ઉભી થશે. હકીકતમાં પરીક્ષાને અત્યારે જે રીતે જોવામાં આવે છે તેમાં બદલાવ લાવવાની જરૂર છે. આજની પરીક્ષાને વિદ્યાર્થીના મૂલ્યાંકનનો એક ભાગ કે સાધન ગણવું જોઈએ. વિદ્યાર્થીનું મૂલ્યાંકન થવું જ જોઈએ. તો જ તેને ખ્યાલ

આવશે કે તેની શક્તિ ક્યાં કેટલી છે. અથવા તો કઈ બાબતોમાં તે ઉણપ ધરાવે છે. મૂલ્યાંકનના પરિણામને આધારે જ તેને ભવિષ્યની દિશા નક્કી કરવામાં સહાયતા મળે છે. મૂલ્યાંકનના પરિણામને આધારે જ અન્ય કોઈ તેને માર્ગદર્શન આપે છે. માટે જ મૂલ્યાંકનના હેતુ સમજીને તે રીતે માનસ ઘડવાની જરૂર છે. આમ મૂલ્યાંકનના અનેક ફાયદા છે. પરંતુ હજુ પણ આપણે સાચું અને સાચી રીતે મૂલ્યાંકન કરવા સક્ષમ બન્યા નથી. તે માટે આપણા બાળકો કમનસીબ છે. આપણે તો તે તબક્કો પૂરો કર્યો.

આજની પરીક્ષામાંથી જો વાલી ખસી જાય તો વિદ્યાર્થીઓની પોણાભાગની સમસ્યા કે ચિંતા ઓછી થઈ જાય. સામે પક્ષે બાકીના પચીસ ટકામાં સરકાર આ સમસ્યાને લાગણીથી – ગંભીરતાથી લે. અને વિદ્યાર્થીઓમાં ટેન્શન ઉભું કરનાર વળી સિવાયના પરિબલોમાં ટ્યુશન કલાસીસ અને પરીક્ષાની પૂર્વ તૈયારી માટે મટેરિયલ તૈયાર કરનાર (જે માત્ર પૈસા કમાવવા માટેનો જ ધંધો છે) તેને બંધ કરી દે. આજે ધો.૧૦-૧૨ બોર્ડની પરીક્ષા સિવાય બીજી અન્ય અનેકાનેક પરીક્ષાઓ લેવાય છે. જે આવે છે અને જાય છે. જે પરીક્ષા આપનાર સિવાય કોઈ જંતુ પણ નથી. તેવું વાતાવરણ ધો.૧૦-૧૨ ની પરીક્ષા માટે કરવું જરૂરી છે. જેમાં મિડિયાની ભૂમિકા પણ ભૂ ભાગ ભજવે છે. પરીક્ષા શરૂ થવાના એક મહિના પહેલાથી જ માં-બાપ, પડોશી, ટ્યુશનના શિક્ષકો, સગાંસંબંધી વગેરેની સલાહ ઓછી હોય તેમ હવે તો ટીવી અને સમાચારપત્રોમાં પણ આ શરૂ થઈ ગયું છે. આ સલાહ આપનાર છેલ્લા દિવસોમાં જ કેમ સલાહ આપે છે? આખું વર્ષ ક્યાં ગયા હોય છે ? આ પબ્લીસીટી માટે તો નથી થતું ને? માટે આ બાબતોને મીડિયાએ પણ ખૂબ જ ગંભીરતાથી લેવાની જરૂર છે. વિદ્યાર્થીઓના માનસમાં પરીક્ષાનો ભય દૂર કરવાના પ્રયત્નમાં આપને વધારે ભય તો ઉભો નથી કરતાનને?